

IV.

PRIKAZI PROJEKATA

PROJEKT – OTOK DJETINJSTVA

Manuela VLADIĆ-MAŠTRUKO

Udruga Arte Insula

manuela.vladic@gmail.com

Sažetak

Otok djetinjstva je projekt kojim smo organizirali izložbe slika, objekata umjetnice Manuele Vladić-Maštruko i promovirali njene autorske slikovnice. Slikovnice su svojim tekstualnim i vizualnim sadržajem bile generator multimedijalnih događanja na hrvatskim otocima: Malom Lošinj, Hvaru, Ugljanu, Korčuli, Lastovu te gradovima: Zadru, Bjelovaru, Puli, Zagrebu, Šibeniku. Događanja su bila namijenjena publici i akterima svih generacija, od najmlađih do najstarijih. Otok djetinjstva simbolično je mjesto unutar našeg bića. To je otok usred uzburkanog mora, mjesto poput matičnog planeta (planeta Exuperyivog *Malog princa*) koji tiho kruži beskrajem svemira, mjesto na kojem živi dijete, a poslije kada odrastemo – naše „Unutarnje dijete“. Kružeći oko arhetipskog, primordijalnog u sebi i svijetu oko sebe, dječji svijet širi se u koncentričnim krugovima, sakupljajući i vrtložeći pritom slike i pojmove, događaje i osjećaje koji nas oblikuju i određuju. „Povlačimo za sobom krugove“ koji teže zatvaranju i završavanju. Naša je želja osmisliti akcije i sadržaje koji, poput Proustovog „Kolačića Madleine“, imaju snagu osloboditi okove nad uspomenu i omogućiti oslobađanje najtankoćutnijih sjećanja i osjećanja, događaja koji su nas oblikovali, bilo da smo proživjeli bolne faze odrastanja i prinudne socijalizacije, bilo da djetinjstvo idealiziramo i fortificiramo u svojoj zbirci uspomena. Otok djetinjstva mjesto je koje smo zaboravili jer smo odrastajući imali tolika toga za pamtiti. Vjerujemo stoga da to zaboravljeno mjesto mora biti ponovo otkriveno, osvojeno poput otoka s blagom, poput utvrde u nutrini bića. Čini se da kako čovjek odrasta, sve više treba mjesta koja ga iscjeljuju, mjesta odakle dolazi i kamo se može vratiti, a to je upravo Otok djetinjstva.

KLJUČNE RIJEČI: *projekt Otok djetinjstva, izložba slika, Manuela Vladić-Maštruko*

Simbolika imena udruge *Arte Insula* dvojakog je značenja: doslovan prijevod naziva znači *Otok umjetnosti* jer veliki dio našeg djelovanja (*l.artem-umjetnost*) umjetničkog je karaktera i usmjereno je upravo prema otocima (*l.insulam-otok*) kao specifičnim sredinama (relativno izoliranima u kulturnom i društvenom kontekstu),

istodobno aludirajući i na naziv moždanog režnja koji se zove *insula*. Stoga je, prema istraživanjima koje navodi Hrvatska enciklopedija, korteks *insula* zadužen za kvalitetu svijesti (o unutarnjim i vanjskim čimbenicima) te se uobičajeno povezuje s emocijama i regulacijom ravnoteže ljudskog organizma u odnosu na okolinu i životne uvjete (od normalnih do ekstremnih). Te funkcije uključuju percepciju, motoriku, samosvijest i interpersonalna iskustva i kao takve mogu utjecati i na procese uključene u mentalne nepravilnosti. Vjerujem da značenje pojma umjetnost ne moramo posebno pojašnjavati, te bi samo istaknuli gradbenu ulogu umjetnosti koja ona može (i treba) odigrati u izgradnji i oblikovanju ljudskog bića. Dakle, uvjereni smo da je umjetnost snažan društveni, politički i obrazovni čimbenik, koji može imati i terapijsku moć. Dok su potonje djelatnosti i discipline obilježene racionalnim i oslanjaju se na logičko i konceptualno povezivanje, te ih moderna neuroznanost povezuje s lijevom polutkom mozga, umjetnost nam alegorijom, simbolikom i slikom omogućava da intuitivno shvaćamo preko pojmova (za što je zadužena desna, kreativnija polutka mozga). Umjetnost, svojim terapijskim svojstvima, te služeći se specifičnim jezikom ima snagu doprijeti do djeteta i njegova bliskog entiteta u odrasloj dobi koji nazivamo – unutarnje dijete. Jakelić (2011) navodi „kako razgovor i razni oblici analitičkih terapija komuniciraju s neokorteksom i ne dotiču unutarnje dijete. Za razliku od odraslih koji govore kompleksnim govorom uma, dijete govori jezikom tijela i emocija (pokretom, igrom, umjetnošću), a njegove riječi i rečenice jednostavne su i direktne. Samo tim jezikom možemo i doprijeti do njega.“ „Razlikujući art terapiju (art therapy) od primjene umjetnosti u istraživanju svijeta (*art as therapy*) prihvaćamo da nam umjetnost u svojoj najširoj primjeni pomaže u istraživanju svijeta i u samospoznaji (Štalekar, 2014: 180). Kako u umjetnosti i svim segmentima bavljenja njome ne treba sve eksplicitno izreći, već je bolje ostati u sferi nedorečenog – jer slika ili bilo koja druga informacija konačno se oblikuje i završava u svijesti primatelja, predstavljanje udruge *Arte Insula* i projekta *Otok djetinjstva* započeli bismo citatima iz knjiga naše kućne biblioteke u kojoj sabiremo djela posvećena fenomenu djetinjstva i odrastanja. Ovog puta odabrali smo dva pisca nordijskog porijekla.

„Ne, nismo bez traga. Povlačimo za sobom krug koji se nikad posve ne zatvori, kao poderotina u vremenu koji s naporom ostavljamo iza sebe.“

Lars Saabye Christensen (2006). *Polubrat*, Zagreb: Fidipid.

„Kad razmišljam o svom djetinjstvu uvijek vidim isti prazni otvor u koji uđem i u tom trenutku postanem cijela i završena. Ono što se nalazi u mraku iza mene, nitko ne treba znati.“

Ellen Mattson (2014). *Zimsko drvo*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo: Disput.

Umjetničku udruga *Arte Insula* osnovala je 2014. godine umjetnica Manuela Vladić-Maštruko s ciljem promicanja kulture i umjetnosti specifično usmjerene prema interkulturalnom i međugeneracijskom dijalogu. Udruga se bavi organizacijom umjetničkih festivala, likovnih radionica, multimedijalnim prezentacijama kulturnih sadržaja i humanitarnim akcijama namijenjenima djeci, mladima i odraslima kako bi mogli stvarati i kroz umjetnost, (od)rasti zajedno.

Naše manifestacije organiziraju se u galerijama, školama i vrtićima, knjižnicama i muzejima i na manje formalnim mjestima: na otvorenom moru, parkovima, plažama, trgovima i udaljenim otocima itd. Ideja brisanja granice između života i umjetnosti, tema putovanja kao duhovne potrage i tema djetinjstva kao mjesta polazišta i (duhovno-kreativno-emosivnog) odredišta, povezuju sva nastojanja u našem djelovanju. Rad s djecom i za djecu pomaže nam zadržati životnu radost, vjeru u život i ljude. U našim edukativnim i umjetničkim projektima podučavanje i stvaranje (edukacija i kreativnost) interakcijski su privilegij i djece i (a ne samo) odraslih, pa tako i u odnosu između voditelja i polaznika različitih dobi i uzrasta svih naših programa. Nemoguće je biti s djetetom i prezirati svijet takav kakav jest, jer zbog njih prihvaćamo svijet (bez obzira na „mrak iza nas“) i mislimo na njegovu budućnost.

Što je i gdje se nalazi *Otok djetinjstva*?

Otok djetinjstva (naziv projekta nadahnut je ulomkom iz knjige Georgija Gospodina (2005). *Prirodni roman*. Zagreb: Profil Internacional.) simbolično je (pra)mjesto u nutrini našeg bića. To je otok usred uzburkanog mora, mjesto poput matičnog planeta (planeta Exuperyivog Malog princa!) koji tiho kruži beskrajem svemira, mjesto na kojem živi dijete, a poslije, kada odrastemo – naše unutarnje dijete. Jakelić (2011) navodi kako je „unutarnje dijete vrlo vitalan dio nas. Ono otkriva i izražava naša tjelesna i emotivna stanja, neovisno o zaključcima, odlukama i programima našeg uma. Stoga u kontaktom s njime otkrivamo da su nemani s kojima se borimo u vanjskome svijetu zrcalni odraz onih koji vladaju onim unutarnjim koji smo gradili kao mali, na temelju dječjeg testiranja realnosti i traženja svoga mjesta pod suncem.“ Kustosica Dlaka (2009) u proslavu za katalog izložbe *Otok djetinjstva* u Muzejsko galerijski prostor Kula u Velom Lošinj u navodi: „Kružeći oko arhetipskog, primordijalnog u sebi i svijetu oko sebe, dječji svijet se širi u koncentričnim krugovima, sakupljajući i vrtložeci pritom slike i pojmove, događaje i osjećaje koji nas oblikuju i određuju.“ Dakle, odrastanje se čini kao putovanje na kojem za sobom povlačimo nezatvorene krugove koji nas iznutra razdjeljuju i koji teže da se zatvore te nas tako *ucijele*, ne u smislu okončanja vitalne životne energije, već upravo suprotno – sa svrhom osloba-

đanja od prepreka i postizanja samospoznaje kao više razine u životnom postojanju. Prema Jakelić (2011) „kontakt s unutarnjim djetetom možemo uspostaviti na razne načine: meditacijom, igrom, crtanjem ili bilo kojim drugim oblikom aktivnosti, kojim se na neko vrijeme odmičemo od racionalnoga, logičnoga i ulazimo u područje emocionalnoga, apstraktnoga. Neki autori u tu svrhu preporučuju vođenje pismenog dijaloga desnom i lijevom (odnosno, dominantnom i nedominantnom) rukom, pri čemu bi dominantna predstavljala roditelja ili odraslog, a nedominantna dijete. Tim dijalogima nakon nekog vremena počnu se otapati zidovi kojima smo sebe iznutra razdijelili u bezbroj različitih dijelova. Nakon nekog vremena počinju se graditi mostovi između onoga što znamo i onoga što nam je dotad bilo skriveno.“ Gledajući na fenomen djetinjstva kao na formativni period ljudskog života, naša je želja osmisliti akcije i sadržaje koji, poput Proustovog *kolačića Madeleine*, imaju snagu otvoriti zasune nad uspomena i omogućiti oslobađanje najtankoćutnijih sjećanja i osjećanja, događaja koji su nas oblikovali, bilo da smo proživjeli bolne faze odrastanja i prinudne socijalizacije, bilo da djetinjstvo idealiziramo i fortificiramo u svojoj zbirci uspomena. Čini se da kako čovjek odrasta, sve više treba mjesta koja ga *ucjeljuju*, mjesta odakle dolazi i kamo se može vratiti, a to je upravo Otok djetinjstva!

Otok djetinjstva mjesto je koje smo zaboravili jer smo, odrastajući, imali toliko toga za pamtiti. Stoga vjerujemo da to zaboravljeno mjesto mora biti ponovo otkriveno, osvojeno poput otoka s blagom, poput utvrde u nutrini bića. Prema psihoterapeutkinji Jakelić (2011) „u svakome od nas živi dijete koje ima čarobnu moć da povede naš život drukčijim, smislenijim putem, kako bismo ispunili svrhu svoga postojanja. Utječući time i na svijet oko sebe“.

Projekt Otok djetinjstva započeo je organizacijom izložaba slika i objekata umjetnice Manuele Vladić-Maštruko i promoviranjem njezinih autorskih slikovnica s tematikom mora: *San o moru* (2009). Zagreb: Sipar), *Mauro-plavetni kit* (2013). Zagreb: Sipar) i *Marino* (2014). Zagreb: Sipar). Slikovnice su svojim tekstualnim i vizualnim sadržajem bile generator multimedijalnih događanja na hrvatskim otocima: Malom i Velom Lošinju, Hvaru, Otoku Ugljanu, Korčuli, Pelješcu, ali i izvan granica Hrvatske, u Sloveniji, Norveškoj i Grčkoj. Događanja su bila namijenjena publici i akterima svih generacija, od najmlađih do najstarijih.

Slikovnica Mauro – plavetni kit

U slikovnici *Mauro*, mali plavetni kit, priča nam svoju životnu pustolovinu: od trenutka začeća i razvoja u majčinoj utrobi, svog rođenja, pa sve do pustolovine u kojoj otkriva da su ljudi ujedno i najveći neprijatelji i najveći prijatelji kitova. U trenutku

kada je njegovo jato napao kitolovaca on uspijeva izbjeći pogibelj, ali konop harpuna omota se oko njegove repne peraje te on ne može plivati dalje sa svojim jatom. U pomoć, njemu i njegovoj majci, stižu zaštitnici kitova i pomažu im osloboditi se. Mauro odrasta u slobodnog mladog plavog kita kada je čas da mu njegovo jato do dijeli osobno ime, vezano uz neki važan događaj u životu. U čast njegovih spasitelja on dobiva ime upravo po nazivu njihova malenog brodića. Priča je obogaćena malim pojmovnikom koji dodatno pojašnjava kako žive kitovi, jesu li ribe ili sisavci, kako se hrane, što ih ugrožava i zašto je važno da ih štitimo te kako to možemo činiti. Ova slikovnica s naglašenom ekološkom poukom metaforički govori i o životu u okrilju obitelji te povezanosti svih živih bića na planetu Zemlja, od najsitnijih do najvećih te potiče na kritičko mišljenje i djelovanje uz pomoć umjetnosti.

Slikovnica Marino

Marino je priča o životu jednog brodića, izgrađenog po uzoru na stari hrvatski brod gajetu. U snažno doživljenima i izraženim bojama i ugođajima mora i života na moru i brodu, autorica nam pripovijeda Marinove doživljaje s putovanja. Baš kao i u našem životu, ti su doživljaji ponekad na rubu sna i jave, a ponekad čvrsto ukorijenjeni u stvarnost: prikazi oluje na moru, brodoloma, potpune obnove i ponovnog porinuća u more, smjenjuju se s prikazima vedrih vjetrovitih dana, spokojnih sutona i zvjezdanih noći na mirnom moru i prizorima punih snoviđenja u kojima Marino susreće dobre duhove starih jedrenjaka ili sluša pjesmu sirena. Slikovnica obiluje pomorskim pojmovima, osobitostima hrvatskog priobalnog kraja, a ponajviše ljubavlju prema moru i djeci, koje nam autorica još jednom uspješno prenosi u svim medijima: riječju, slikom i edukativnim pomorskim pojmovnikom. Kao i u nekim drugim knjigama, u ovoj slikovnici plovidba morem arhetipska je metafora životnog putovanja, a vještina navigacije metaforički je usporediva s umijećem upravljanja našim životom. Priča istodobno govori o potrazi za korijenima i identitetom kao i želji da pripadamo „floti“ – zajednici srodnih duša.

Slikovnica San o moru

Autorska slikovnica za djecu i odrasle *San o moru* priča je o arhetipskom čovjekovom snu o slobodi za koji je more metafora. Autorica misli da upravo s tog izvora potječe univerzalna i iskonska ljubav prema moru. Obraćajući se publici svih dobnih skupina autorica gradi priču slikom i riječju na više komunikacijskih razina. Za one

najmlađe, niže se plejada edukativnih elemenata: vrste ribica, boje svitanja i sutona, vrste brodova, načini ribolova. Posebno zanimljivi i originalni objekti u ovoj slikovnici (i na izložbama i radionicama) su ribe i brodići nastali od naplavljenog drveta. Reproductivna i reciklična (dakle, spiralna) snaga mora prihvatila je i preoblikovala drvo, žicu, mrežu. U tim amorfnim objektima autorica snagom imaginacije prepoznaje te bojom definira ono što je more tek naznačilo te ih tako pretvara i oživljava u zoomorfne artefakte. Glavni junak priče sanjari na obali i na jedrima mašte osvaja morska prostranstva sve dok ga čudni splet okolnosti ne probudi s nogama u laboru! Slikovnica je napisana i naslikana u trenutku globalne krize kada je recesija bila tema svake prigode, te se autorica u njoj poigrava nekad omiljenom narodnom uzrečicom: „Tko ima para, kupa se u moru, a tko nema, kući u laboru!“ S obzirom na to da je svijet uvijek na nekoj prekretnici ili u nekoj krizi pa tako i trenutno, kada nam je kao stanovnicima „globalnog sela“ zbog pandemije izazvane bolešću Corona virus ograničeno kretanje, putovanje na krilima mašte ponovno se pokazuje kao najpouzdanije prijevozno sredstvo. Da, zрно ironije za kraj, ali istodobno i dragocjeno zrno optimizma. Poznajući i Manuelin pedagoški rad kao i njene eseje iz pedagogije mašte i percepcije, skloni smo povjerovati da se (upravo na *Otoku djetinjstva*) mašta i stvarnost ipak ne moraju rastati. Autorica ne predlaže bijeg od (grube) stvarnosti, već nas poziva da skupimo snagu i ne izgubimo jednu od temeljnih ljudskih sposobnosti – moć da zatvorimo oči i izoštrimo vizije kako bismo se uputili u svjetove fikcije, ne da bi pobjegli od stvarnosti, već kako bismo sakupili snagu da tu stvarnost mijenjamo (Vladić-Maštruko, 2003)

LITERATURA

- CHRISTENSEN, L. S. (2006). *Polubrat*, Zagreb: Fidipid.
- DLAKA, I. (2009). Proslov za katalog izložbe *Otok djetinjstva*, Veli Lošinj: Muzejsko galerijski prostor Kula.
- MATTSON, M. (2014). *Zimsko drvo*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo: Disput. mozak. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. pristupljeno 27. travnja 2021. <<http://www.enciklopedija.hr/>
- JAKELIĆ, B. (2011). *Unutarnje dijete*. Iz drugog kuta. pristupljeno 27. travnja 2021. <https://www.branka-jakelic.com>
- ŠTALEKAR, V. (2014). *O umjetnosti i psihoterapiji*. *Sos.psiijat*. 4 (3), 180–189. pristupljeno 31. svibnja 2021. <https://hrcak.srce.hr/134764>
- VLADIĆ-MAŠTRUKO, M. (2003). Proslov za katalog projekta *Melisa u Zemlji slatkiša*, Zagreb: Muzej suvremene umjetnosti

PROJECT – THE ISLAND OF CHILDHOOD

Abstract

The Island of Childhood is a project in which the exhibitions of paintings and objects by the artist Manuela Vladić-Maštruko were organised and promoted through picture books she wrote and illustrated. The texts and illustrations in these picture books generated multimedia events on Croatian islands such as Mali Lošinj, Hvar, island of Ugljan, Korčula etc., as well as the cities Zadar, Bjelovar, Pula, Zagreb, Šibenik and others. The events were intended for the public and participants of all generations, from the youngest to the oldest, the Island of Childhood is a symbolical place within our being. It is an island in the midst of a stormy sea, something like a home planet (the planet of Saint-Exupéry's Little Prince) that silently circles the endless universe, a place where the child lives, and later, when we grow up, where our inner child lives. Circling around the archetypal, the primordial within the outside world, the world of childhood spreads in concentric circles. In doing so it gathers and swirls images and concepts, events and feelings that shape and determine us. "We pull behind us circles" that want to close and complete us. What we want to do is to conjure up activities and subjects which, like Proust's "Madeleine cakes", have the power to release the bolts of recall and allow the liberation of the subtlest memories and feelings of the events that shaped us, regardless of whether they were painful phases in the growing up and forced socialisation process, or whether we idealise childhood and entrench it in our collection of memories. It seems that as people grow up, they increasingly need places that make them whole, places they came from and to which they can return, and that is the Island of Childhood. The Island of Childhood is a place that we have forgotten because, as we grew up, we had so much else to remember. We, therefore, believe that this forgotten place must be rediscovered, conquered like a treasure island, like a fortification in the inner recesses of our being.

KEYWORDS: *the island of Childhood, painting exhibitions, Manuela Vladić-Maštruko*